

Чепалов А.
Театральная бессонница в летнюю ночь
Харьков: Золотые страницы, 2015.

Тетяна Веркіна
*кандагат мистецтвознавства,
Народна артистка України,
ректор Харківського Національного
університету мистецтв імені І. Котляревського*

ОЛЕКСАНДР ЧЕПАЛОВ: З КОШТОВНОЇ СКРИНЬКИ ПАМ'ЯТІ

Серед книжкових новинок сьогодні нечасто зустрінеш «Вибране» з доробку театрального критика. Не те, що нині немає майстрів своєї справи. Навпаки — українська театральна критика, принаймні у Харкові, на відміну від музичної, перебуває на піднесенні — вчасно встигає відреагувати на всі події театального та навколо театального життя, розставити всі крапки над «і», привітати всіх ювілярів... Але чи кожний з дописувачів наважиться зібрати свою щоденну продукцію за багато років до купи. Власне, чому б ні? Але той, хто не позбавлений здатності до «автокомунікації», відчує загрозу. Це — ніби зненацька зазирнути собі в очі, побачити себе справжнього у дзеркалі часу. Не кожний наважиться на таку зустріч.

Олександр Чепалов — авторитетний дослідник хореографічного мистецтва ХХ століття, відомий театрознавець і журналіст, практик театру та викладач з багаторічним досвідом на таку зустріч наважився. Його нова книжка — результат благодатного, майже сорокарічного «безсоння», що спричинили зустрічі із мистецтвом. Її назва «*Театральне безсоння у літню ніч*», здається, більш буквально правдивою, ніж метафоричною. Така книжка, звичайно, народжується у часи *літнього* відпочинку, відпусткового міжсезонного «неробства», усамітнення, коли зменшується пресинг сьогодення і з'являється нагода зазирнути у свою скриньку пам'яті.

А там — не пожовклі сторінки із сімейного альбому, а, на диво, яскраві враження, що оживають

у численних публікаціях, у колекції автографів, у малюнках, шаржах, карикатурах, фотографіях. Саме цей «ресурс» і був задіяний при створенні нової книжки. Власне, нового там було небагато — із понад чотирьохсот сторінок тексту лише десяток публікувався вперше. Решта — матеріали, що у різні роки вийшли друком у спеціалізованих та масових часописах України, Росії, Німеччини.

Ретельно відібрані, «мовно-уніфіковані», щедро проілюстровані матеріали утворили, на перший погляд, довільну суміш всього зі всім — те, що німці називають "*Beliebigkeit*". Тут вміщені інтерв'ю, рецензії на п'єси і вистави, на окремі видання, творчі зустрічі. Тематичне коло виходить за межі сценічного мистецтва, охоплюючи літературу (самостійна рубрика «Написане пером»), музику, кінематограф, образотворче мистецтво, естраду, шоу-бізнес, навіть «між іншим» — цирк. Дійсно, «весь світ — театр...».

Розпочинає збірку *Азбука театального туризму*. Її «альфою» стає репортаж про паломництво до шекспірівського «Глобусу», «омегою» — «небо в алмазах» над чеховською Ялтою. Олександр Чепалов невимушено ділиться своїми, часом парадоксальними спостереженнями, які далеко не завжди збігаються із звичними уявленнями. Він запрошує читачів пройти второваними шляхами по Бродвею, піднятися до Дельфійського оракулу у Греції, прогулятися фестивальними Зальцбургом, Авіньйоном, Провансом, карнавальною Венецією. Маршрути сягають Гонконгу, Сінгапуру, Ізраїлю, Норвегії, Данії, «глибинки» Росії, Білорусії. Скрізь знаходиться «сувенірна» продукція, примітні деталі — ті самі характерні дрібниці, завдяки яким автору вдається відтворити той очевидний, але містично невловимий дух місцевості.

Між тим будь-яка подорож дарує радість повернення додому. Для Олександра Чепалова дім — це Харків, який фактично задає концептуальні межі наступних одинадцяти рубрик і є точкою відліку у всіх мандрах автора, в тому числі і життєвих. Цікаві епізоди

з життя та творчості харків'ян, зустрічі із зірковими гостями, з тими, хто будучи народженим у Харкові, знайшов свою долю далеко за межами рідного міста, поєдналися у строкатій багатофігурній панорамі мистецького життя ХХ століття. На старанно витканому чудовому гобелені вражень та думок рельєфно проступає автобіографічний сюжет: сторінки музичного дитинства та юнацтва, служба в армії, «музичні університети» в Харківській філармонії, зустрічі з метрами театрознавства... Автор знаходить можливість висловити вдячність своїм вчителям та друзям, пригадати уроки історії.

У спогадах про минуле окремим архіпелагом постають тексти, під рубрикою «Березіль» і *березильці*. Крізь призму ситуації в Україні на межі 1990-2000-х років автор аналізує «"друге пришествя" Леся Курбаса у наш театральний світ». Далеко не все, що відбувалося у Харкові «під брендом» Майстра задовольняє Олександра Чепалова. Він об'єктивно «за гамбурзьким рахунком» оцінює здобутки і прорахунки фестивальных програм, новаторські амбіції режисерів, їх авангардний снобізм, «куніфікацію» театального репертуару, у жодному випадку не втрачаючи з поля зору ані дійсний масштаб «театру, на який ми заслуговуємо», ані добре відомий автору світовий художній контекст.

Загалом "*Bunte blätter*" чепаловської збірки менше всього нагадують літопис, немає тут і мемуарного нахилу. Тоді що це — авторське портфоліо — кращі зразки стилю? Адже назва харківського видавництва, яке випустило друком книгу, має красномовну назву: «Золоті сторінки». Згодна, що якість обраних текстів дійсно висока. Але чи зібрано тут все «найкраще» з журналістського доробку Олександра Чепалова? Напевно, що — ні! Олександр Іванович як прес-секретар не одне десятиліття працював зі мною в організаційному комітеті міжнародного музичного фестивалю «Харківські асамблеї». З присвячених подіям фестивалю оглядів, рецензій, відгуків можна

було б скласти цілий буклет (сподіваюсь, колись саме так і станеться!). Але у збірку потрапила лише одна (не впевнена, що найкраща) замітка. Та саме вона виявилася необхідною для авторської репрезентації у форматі «вибраного». У новій своїй книжці Олександр Чепалов знімає маску «привиду з опери», і без «наукової театрознавчої» краватки виступає просто як харків'янин, можна було б додати: харків'янин *pec plus ultra*.

Харківським є не лише тематичних спектр збірки, але й сама інтонація вислову. Як музикант, я першою чергою реауюю на інтонацію. У збірці вона — своя, неповторна, разом з тим дуже характерна для харківського науково-мистецького загалу. Олександр Чепалов розумний, професійно обізнаний, ерудований фахівець, якому властива майже математична точність у формулюваннях, стовідсоткова влучність вислову і таке рідке у наш час відчуття доброго смаку. Добре пам'ятаю, коли вперше вирізнила його серед досить численної філармонійної публіки. Тоді мою увагу привернув притаманний О. Чепалову чоловічий шарм із помітним присмаком дендізму. Потім за роки спілкування я оцінила його надійність та впевненість. Далекий від ліричних медитацій і «львівського шоколаду» тон його критичних виступів чужий менторству (хоч досить довго він попрацював на освітянській ниві). Також чужі для нього ролі суворого експерта чи палкого фаната-прихильника. Він не заграє із читачем, не демонструє карколомні інтелектуальні вправи, не копірсається у дрібницях, хоч не гребує нагадати щось з загально-відомого, але зробить це якось ненав'язливо і небанально. Та головне, ця елегантна, природна і невимущена інтонація позбавлена фальшу. Про що б не йшлося у текстах Олександра Чепалова, завжди присутній ледь відчутний скепсис, перш за все, на власну адресу. Він — людина, яка знає собі ціну, знає ціну у буквальному (фінансовому) і високому мистецькому сенсі всьому, про що пише. Збірка вкотре для мене довела, що Олександр Іванович — чудовий

оповідач і його тексти, якщо скористатися назвою І. Буніна, можна було б назвати «оповідями легкого дихання».

Читати добрих знайомих важко. Їх книжки, як правило, лишаються недочитаними або зовсім непрочитаними. Адже чого ми не знаємо про людину, з якою знайомі понад пів століття? Та збірку «Театральне безсоння у літню ніч» хочеться читати і перечитувати, як знайомий мотив, слухати і слухати, насолоджуючись впізнанням знайомого.

2015

